

โคลงตำราไม้ตัก

หลวงมงคลรัตน์ (ช่วง ไกรฤกษ์) แต่ง

พระเจ้าฟ้าง Thao พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา

โปรดให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

เสวกตรี พระยาราชสัมภารากร (ชม ไกรฤกษ์)

พิมพ์มรดก พ.ศ. ๒๔๗๒

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

โคลงตำราไม้ตัด

หลวงมงคลรัตน์ (ช่วง ไกรฤกษ์) แต่ง

พระเจ้าฟ้างเขอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา

โปรดให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

เสวกตรี พระยาราชสัมภารากร (ชม ไกรฤกษ์)

เมื่อพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำนำ

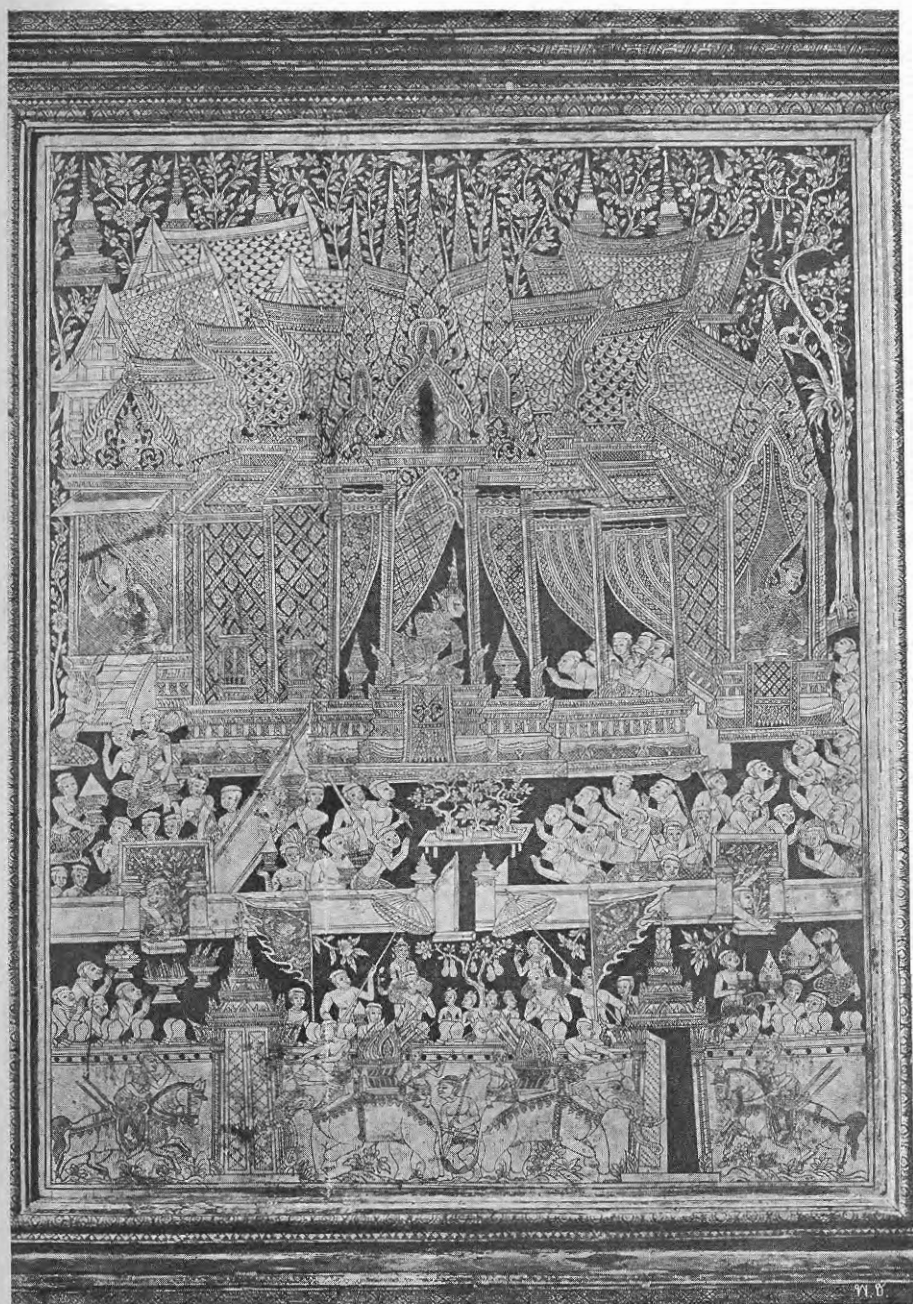
การแต่งต้นไม้ให้เป็นรูปทรงต่าง ๆ ตามความพอใจของคนสังเกต
ดูเหมือนจะมีอยู่ ๒ อย่าง คือผูกโครงเป็นรูปต่าง ๆ ตามชอบใจ แล้ว
ปลูกต้นไม้ให้เลื้อยไปตามโครงนั้นก็ดี หรือตัดพุ่มไม้ให้เป็นรูปทรง
อย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี จะเรียกในหนังสือนี้ว่า แต่งต้นไม้อย่าง ๑ อีก
อย่าง ๑ นั้นปลูกต้นไม้ทั้งต้นแล้วพยายามตัดกิ่งก้านหรือตัดลำต้นไม้นั้นให้
เป็นรูปต่าง ๆ เดียนให้เหมือนรูปต้นไม้ใหญ่บ้าง ให้รูปร่างดูขบขัน
แปลกประหลาดบ้าง อย่างนี้เรียกว่าตัดต้นไม้

การแต่งต้นไม้เช่นว่ามาชอบทำกันทั้งในประเทศทางตะวันออกเช่น
เมืองจีนตลอดจนในยุโรป แต่การตัดต้นไม้เห็นมีปรากฏแต่ที่ในประเทศ
ญี่ปุ่นกับประเทศสยามนี้ ในประเทศสยามตามที่ปรากฏดูเหมือนจะชอบเล่น
กันในตอนปลายกรุงศรีอยุธยา ดันนิษฐานว่า การเล่นต้นไม้ตัดไทยเราเห็น
จะได้คติมาจากญี่ปุ่น ด้วยมีหลักฐานว่าเขาเล่นมาช้านานนับหลายร้อยปี
และมีชื่อไม้ญี่ปุ่นปรากฏในตำราไม้ตัดของไทยด้วย แต่ไม้ตัดของญี่ปุ่นนั้น
สืบถามพวกญี่ปุ่นก็ยังไม่ได้ความชัดว่าได้มีบัญญัติเป็นคำรับคำรอย่างไร
ได้ความแต่เพียงว่าการตัดต้นไม้ของญี่ปุ่นนั้นมานานมาก เล่นประกอบ
กับวิธีแต่งสวนบ้าน เช่นก่อเป็นภูเขาเล็กๆ แล้วปลูกต้นไม้ตัด วิธีนี้นั้น
ก็ได้ความแต่เพียงว่าตัดต้นไม้ให้เป็นตอให้แตกกิ่งเล็กๆ แล้วก็ตัด
ทรวดทรงไปต่าง ๆ ตามแต่จะเห็นงาม ความที่ว่านี้ใกล้เคียงกับที่กล่าวในตำรา

ของไทยว่า จำพวกไม้ ญี่บูนนั้นตัดให้เป็นท่อนที่ขบขัน ให้กิ่งและพุ่ม
ได้ ช่อไฟได้ จังหวะให้เรือนร่มร่มม่อเพียงเท่านั้น แต่การที่ญี่บูนจะได้พา
คันไม้คดเข้ามาเมืองไทยเมื่อไรนั้น ก็ไม่มีหลักฐานที่จะทราบได้ มีหลักฐาน
แต่เพียงว่า พวกญี่บูนได้เข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยามากตั้งแต่รัชกาล
สมเด็จพระเอกาทศรถ มาจนในรัชกาลพระเจ้าปราสาททอง ท่านองจะได้
พาวิชเฒ่าไม้ คัดเข้ามาในประเทศสยามในระยนี้ ที่ว่าเป็นการค้นนิษฐาน
ทั้งสิ้น

หลักฐานที่มีปรากฏแน่นอนนั้นเพียงตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ กรุงรัตน
โกสินทร์นี้ ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดคันไม้คด
ให้ปลูกไว้ในพระบรมมหาราชวัง ยังปรากฏอยู่รอบด้านนามหญาภิรมพระที่นั่ง
อมรินทร์วินิจฉัยจนทุกวันนี้ และปรากฏต่อมาว่า เมื่อถึงรัชกาลที่ ๒
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและเจ้านายตลอดจนข้าราชการก็ชอบ
เล่นคันไม้ คัดกันมาก ในสมัยนั้นชอบเล่นเป็นไม้ปลูกในกระถางเป็นพุ่ม มี
รูปภาพเขียนถวายกระถางคันไม้ คัดเมื่อรัชกาลที่ ๒ ปรากฏอยู่ แม้ใน
หนังสือบทกอนซึ่งแต่งในรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ ก็ชอบกล่าวถึง
เล่นไม้ คัด จะคัดมาพอเป็นตัวอย่าง เช่นกล่าวในได้ภาเรื่องขุนช้างขุนแผน
ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง ดังนี้

“ โฉนดกลางชานวันดอกไม้	ของขุนช้างปลูกไว้ยู่คาคัดดิน
รวรดเถลเมื่อค่อนคิน	ขึ้นขึ้นลมชายสบายใจ
กระถางแถวแก้วเกิดพิศุลเกม	ยี่ลุ่นแซมมะดังคัดดอกได้ว
ส้มอวดคัดทรงส้มละไม	ตะขบช้อยคัดไว้ จังหวะกัน ”

ลายตู้แสดงภาพรัชกาลที่ ๒

อธิบายในเรื่องถวายกระถางต้นไม้ตัด

อีกแห่งหนึ่งตอนขุนแผนนางวันทองหนี นางวันทองตั้งเรือน ดังนี้

“ถึงกระถางต้นไม้ชายคาค เป็นค ๆ ซซ้ออรร”

มะขามพองคองคเป็นซ้อคอก ผักกรอกแห่งเราระกระเาระดอน

จันทนหอมจันทนคณาจะธาจร มลิชอนชอนช้อยจงดี” ดังนี้

แต่ว่าต้นไม้ดัดที่เด่นกันมาในสมัยนั้นหาไม้ใครแต่งหนังสือคำรับคำราบัญญัติ

ไว้อย่างไรไม่ หนังสือคำราบต้นไม้ดัดเพิ่งมาเกิดขึ้นเมื่อในรัชกาลที่ ๕ ด้วย

หลวงมณฑลรัตน (ช่วง ไกรฤกษ์) พยายามแต่งเป็นโคลง และให้เขียน

รูปภาพต้นไม้ดัดตามบัญญัติไว้ในคำรานั้น คำราบต้นไม้ดัดจึงมีขึ้น และ

คำราชของหลวงมณฑลรัตนนั้น มหาเสวกเอก พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ

(นพ ไกรฤกษ์) ผู้เป็นบุตรได้มีแก่ใจถวายไว้ในหอพระสมุดสำหรับ

พระนครนานมาแล้ว แต่บอกขอให้สงวนไว้ เพื่อจะพิมพ์ในการก่ด

เนื่องด้วยวงศ์ตระกูล จึงให้การพิมพ์คำราบต้นไม้ดัดมาหลายปี บัดนี้

พระยาบุรุษ ฯ มาแจ้งว่า พระเจ้าพี่นางเธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา

ทรงพระกรุณาโปรดจะรับพิมพ์หนังสือประเภทนี้เป็นของแจกในงานปลงศพ

พระยาธัมมการากร (ชม ไกรฤกษ์) พระยาบุรุษ ฯ เห็นว่าควรจะถวาย

หนังสือคำราบต้นไม้ดัดของบิดาให้ทรงพิมพ์ได้ จึงขอให้ราชบัณฑิตยสภา

จัดการพิมพ์ ถวายตามความประสงค์

ได้ความในเรื่องคำรานั้นไม้ดัดต่อมาดังปรากฏอยู่ในโคลงของหลวง

มณฑลรัตนว่า เมื่อในรัชกาลที่ ๒ นั้น เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี

ทรงทราบคำรา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงกำหนดไว้

และทรงชี้แจงแก่นายดั่งคนหนึ่งซึ่งเป็นข้าในกรมทรงใช้สอยในเรื่องต้นไม้ดัด

กวนกรมหลวงพิทักษมนตรีขึ้นพระชนม์แล้ว ต่อมานายดั่งออกบวช

เป็นภิกษุ หลวงมณฑลรัตนไคร้ รู้จักคุ้นเคย จึงได้ตำราคันไม้ ตัดมาจาก
พระด้วง แล้วเอามาแต่งโคลงขึ้นไว้เพื่อจะให้เป็นการปรากฏอยู่ถาวรสืบไป

ไม้ตัดที่กำหนดไว้ในตำรา มี ๘ อย่างด้วยกัน รูปทรงต้นฐานและ
วิธีตัดเป็นอย่างไร ปรากฏอยู่ในคำโคลงและภาพซึ่งได้พิมพ์ไว้ ต่อไป
ข้างหน้า จะคัดแต่ข้อกับอธิบายลักษณะไม้ตัด แต่งให้เข้าใจพอ
เป็นเค้าก่อน คือ

๑ ไม้ขบวน มาแต่คำว่า กระบวน (อาจตัดได้ โดยกระบวน
ต่าง ๆ) ซึ่งในโคลงตำราไม้ตัดเองก็ปรากฏแต่เพียงว่า ตัดให้ทรงต่ำ
และตัดกิ่งวกเวียนไปให้ ไ้ช่องไฟได้จังหวะ และแต่งพุ่มให้เรียบร้อย
เท่านั้น เห็นจะถือเอาทรงงามเป็นสำคัญ ไม่กำหนดกิ่งก้านเป็นรูปร่าง
อย่างไร ไม้ชนิดนี้มีเด่นกันมากเพราะตัดง่ายกว่าอย่างอื่น ไม้ตัด
ทั้งหลายที่ปลูกอยู่ริมบริเวณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เป็นไม้ตัดจำพวกนี้

๒ ไม้ฉาก เหมือนไม้ที่เขียนในฉาก เช่นฉากทึบที่ปลงศพขุนนาง
เป็นต้น ควรจะได้ว่า ไม้ฉากนั้นต้องตัดให้เป็นมุมเป็นเหลี่ยมแต่งทรง
ให้แบนให้เข้ากับฉากได้ ไม่โหวงเหวง และไม้ฉากนี้ผู้ แต่งตำรากล่าวไว้ว่า
นานไปจะศูนย์ เพราะตัด “ สูดงามสุดยากปานปูนเช่นกัน ”

๓ ไม้หักเหียน กล่าวตามชื่อ หัก ได้แก่กัณฑ์ลง เหียน
ได้แก่หัน ต้นฐานของกิ่งจะต้องหักห้อยลงมาก่อน แล้วหันคดเคี้ยว
ไปตามเรื่อง ไม้ต้นนี้ผู้ แต่งตำรากล่าวว่าตัดยากเหมือนไม้ฉาก

๔ ไม้เอน คือไม้ที่มีท่าทางอย่างเอนต้นโขน อันทำท้าว
เอน ห้อยมือลงข้างหนึ่ง ยกมือขึ้นข้างหนึ่ง หรือยกมือขึ้นทง ๒ ข้าง

(६)

๕ ไม่เข้าขอม คือกดเค้นรูปคนไม้เข้า แต่ทำเป็นขนาดย่อม ๆ

๖ ไมญ่บู่น คอดิตตามแบบไมคตของบู่น

๗ ไม่ถามต่อ เห็นจะหมายความว่าดัดให้เหมือนรูปต้นไม้ที่จริง

และญี่ปุ่นเขย่นเครื่องกำมดเขามาขาย ในโคดงจึงไม่กำหนดลงไปแน่
ว่าให้คิดเป็นรูปทรงอย่างไร เป็นแต่ว่าคิดให้ ได้ท่งที่ดี ให้ถึงได้จ้งหระ
ได้ช่องไฟ และให้เรื่อนงามเท่านั้น

๘ ไม่คดก คัดคักให้^๒ไป^๒ขบ^๒ขัน^๒ ^๗ฉันท^๗ฐาน^๗เป็น^๗กะ^๗ม^๗มะ^๗กะ^๗บ้า^๗ เช่น
หัว^๑โศ^๑ หือ^๑ก^๑ดาง^๑บ^๑อง^๑ เป็น^๑ค^๑น^๑

๙ ไม่นอนชาย เห็นจะหมายเอาอย่างไม ที่เอนไปทางเดียว อย่างไม้
ตามชายตั่ง

ไม่ว่า ๕ อย่างนี้ ในอย่างหนึ่ง ๆ อาจตัดแยกออกจากกันได้บ้าง โดยไม่ให้เสียทรงตามแบบเดิม จึงปรากฏในภาพทำไว้อย่างละเอียด ๆ แบบ วิธีตัดมีขั้นตอนกับเครื่องครัดอย่าง ๑ คือต้องกดขนาด (แผดที่ตัด) ให้สนิท ถ้ากดไม่สนิทถึงจะตัดได้บ้านไร่กว่าไม่นับถือ

เมื่อจะพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ได้คิดจะทำการขยายดัดกัน ไม่ ทัดได้ตาม
คำรามาพิมพ์ ใดด้วย แต่มาได้ความปรากฏว่า ในบรรดาผู้เดินไม้ดัด
ยอมถือคำราชของหลวงมณฑลรัตนเป็นเหตุทุกคน เพราะไม่มีคำราชอื่น
นอกจากนี้ ถึงกระนั้นการที่ดัดตนไม้นั้นไม่ว่าใคร่ใคร่สามารถจะดัดได้
ให้ตรงตามคำรา การที่เดินไม้ดัดกันในปัจจุบันนี้จึงดัดตามแต่จะเห็นงาม
และก็จะสามารถทำได้เป็นพัน นอกจากไม่กระบวนยังหาตัวอย่างให้ตรง
ดังคำราให้ครบทั้ง ๘ อย่างไม่ได้.

(๖)

อนึ่งในการพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ พระยาบุรุษฯ ได้เรียงประวัติของ
พระยาราชธัมมการากร ส่งมาขอให้พิมพ์ไว้เป็นที่ระลึกด้วย จึงได้ให้พิมพ์
ไว้ต่อคำนำนี้ไป

ราชบัณฑิตยสถานขอถวายอนุโมทนาในพระกุศลจรรยา ซึ่งพระเจ้าพี่
นางเธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิกา ได้ทรงบำเพ็ญเป็นญาคิธรรม อุทิศ
กัลปนาถประทานแก่พระยาราชธัมมการากร และได้ทรงพิมพ์หนังสือเรื่องนี้
ให้แพร่หลาย

ด.จ. ๒๖ ราชบัณฑิตยสถาน

นายกราชบัณฑิตยสถาน

วันที่ ๒๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

พระบาราชสัมภารากร (ชม ไกรฤกษ์)

พ.ศ. ๒๔๐๕ พ.ศ. ๒๔๗๒

ประวัติพระยาราชสัมภารากร

เสวกตรี พระยาราชสัมภารากร (ชม ไกรฤกษ์) เกิดในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคาร แรม ๙ ค่ำ เดือน ๘ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๘ ที่บ้านปากคลองไผ่อ่าง จังหวัดพระนคร พระยาราชสัมภารากรเป็นบุตรหลวงมณฑรัตนารักษ์มนตรี (ช่วง ไกรฤกษ์) ท่านชวียายไซเป็นมารดา มีพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน ๗ คน คือ

- ๑ นายชั้น ไกรฤกษ์ เป็นมหาดเล็กพิเศษในรัชกาลที่ ๕
- ๒ คุณหญิงจันทร์ ภรรยาพระยาพิพิธโกศัย (เชษฐ หังสสุต)
- ๓ พระยาราชสัมภารากร (ชม ไกรฤกษ์)
- ๔ เจ้าจอมมารดาชุ่ม ในรัชกาลที่ ๕
- ๕ พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ (นพ ไกรฤกษ์)
- ๖ นางสาวโย ไกรฤกษ์
- ๗ พระยาประเสริฐศุกฤกิจ (เพิ่ม ไกรฤกษ์)

พระยาสัมภารากร ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กพิเศษ ในรัชกาลที่ ๕ เรียนหนังสือไทยในโรงเรียนหลวง ดำเนินพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) อุปสมบทวัดโสมนัสวิหาร ๑ พรรษา สืบเชื้อพระวันรัตน์ (ทับ) เป็นอุปฮาด

ครั้งหนึ่งโปรด ฯ ให้ไปรับราชการในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ แล้วกลับมารับราชการในกรมมหาดเล็กตามเดิม

พระยาราชธัมมการากร เป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา
อยู่เสมอ เช่นถวายเข้าถวายเป็นพระภิกษุสงฆ์สามเณรทั้งวัดประจำอยู่เป็นนิ
ถาวรวัดโสมนัสวิหารเดือนละ ๗๐ บาทเสมอ และทั้งซ่อมแซมเสนาสนตาม
วัดหลายแห่ง ได้สั่งเคราะห์ผู้ทูลจัดสนให้ ได้บวชเป็นพระภิกษุและสามเณ
รหลายองค์ ทั้งเป็นผู้อุปถากอยู่เสมอด้วย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ทำบุญ
อายุครบ ๖๑ ปีบริบูรณ์ ได้สร้างสะพานโครงเหล็กหล่อคอนกรีต ๑ สะพาน
ข้ามคลองบางลำภู ซึ่งสะพานเก่าเป็นไม้ชำรุดอยู่นั้น

ในลัทธิอริยาศัย เมื่อได้คุ้นเคยสนิทมากกับผู้ใดไม่ว่าจะเป็นชั้นบรรดา
ศักดิ์สูงหรือต่ำ ย่อมมีจรรยาอันสุภาพอ่อนโยนไม่ถ้อยคำถือศักดิ์ จึงเป็น
ที่ขอบพวกรักใคร่ของผู้ที่คุ้นเคยแทบทั่วไป

ยศ บรรดาศักดิ์

ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นนายรองเล่งห้ มหาตเด็กเวรเดช
เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๓

ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นนายเล่งห้ หุ้มแพร มหาตเด็ก
เวรเดช เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๘

ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นพระณรงค์ วิจิต กรมพระตำรวจ
เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๖

ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นพระฤทธิชัย กรมพระตำรวจ เมื่อ
วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓

ได้รับพระราชทานยศ เป็นขุนตำรวจตรี เมื่อวันที่ ๓๓ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๕๕

(๘)

ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นพระยาราชดิถีภาวกร กรมคลัง
ราชการ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๖

ได้รับพระราชทานยศเป็นเสวกตรีกระทรวงวัง ในรัชกาลที่ ๖
เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๖ และเมื่อเริ่มตั้งกองเค่งปากใต้เป็น
สมาชิกเค่งป้า เป็นนายหมวดประจำอยู่ในกรมยกครัวเค่งป้า

เหรียญ

- พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้รับพระราชทานเหรียญรัชฎาภิเศก
พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้รับพระราชทานเหรียญประพาสยุโรป
พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้รับพระราชทานเหรียญราชรุจิราใหญ่ทอง รัชกาล
ที่ ๕
พ.ศ. ได้รับพระราชทานเข็มครุฑ
พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้รับพระราชทานเหรียญทวิธาภิเศก
พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้รับพระราชทานเหรียญรัชสมงคล
พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้รับพระราชทานเหรียญรัชสมังคดาภิเศก
พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้รับพระราชทานเหรียญบรมราชาภิเศก รัชกาลที่ ๖
พ.ศ. ได้รับพระราชทานเหรียญราชรุจิราใหญ่ทอง รัชกาล
ที่ ๖
พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้รับพระราชทานเข็มไอยราพดเค่งป้า

ตรา

- พ.ศ. ๒๔๓๖ ได้รับพระราชทานตราเบญจมาภรณ์มงกุฎสยามชั้นที่ ๕
พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้รับพระราชทานตราเบญจมาภรณ์ช้างเผือกชั้นที่ ๕

(๓๐)

ถึง พ.ศ. ๒๔๗๓ พระยาราชนัดมภารากรป่วยเป็นโรคชรา จนถึง
วันจันทร์ที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ เวลา ๒๓ นาฬิกา ๔๓ นาที ถึง
แก่กรรมที่บ้านในคลองบางลำภู ตำบลบ้านพานถม จังหวัดพระนคร
คำนวณอายุได้ ๖๒ ปี ๓๐ เดือน ๕ วัน ได้รับพระราชทานน้ำอาบศพ และ
หีบศพของหลวงเป็นเกียรติยศ

พระยาราชนัดมภารากร มีภรรยาหลวงชื่อแม่น แต่ไม่มีบุตรและธิดา
มีธิดาที่เกิดแต่แม่ภรรยา ๑ ชื่อนัก เป็นภรรยาอำมาตย์ตรี หลวงอุรุพงศ์
(ทวน บุนนาค)

โคลงไม้ตัด

หลวงมงคลรัตน (ช่วง ไกรฤกษ์) แต่ง
ในรัชกาลที่ ๕

๑ พระบาทบรมนาถเจ้า	จอมดัยาม
ทรงแบบไม้ตัดงาม	เรียบร้อย
ขบวนดัดคัตจัดตาม	กรุงเก่า มาแฮ
โปรดแบบบรรยาร้อย	ถูกदैวเกณฑ์หา ฯ
๒ กรมหลวงพิทักษ์ร้อย	มนตรี ทรงเฮย
เชนกับญุ่นที่	บาช้อม
หกเหียนพิคัตติ	ถวายเป็นแบบแฮ
สิบเอ็ดกิ่งพรั่งพร้อม	แยกใช้ กิ่งดาม ฯ
๓ พระด้วงรองบาทไท้	กรมหลวง
ฝึกหัดฉันทัดปวง	ปลูกแก้
แต่งบอกล่หันหวง	สอนหัด ชินเฮย
จึงประจักษ์เหตุแท้	ท่านอ้างออกองค์ ฯ
๔ ไม้ขบวนวาดเขี้ยว	วงเวียน คันทนา
คอคำคัตเรือนเจียน	เรียบร้อย
ที่กิ่งชอบใช้เนียน	สนิท้อง ไฟเฮ
ทรงพุ่มชิตเชิดร้อย	ช่องชั้นจังหวะวาง ฯ

- ๕ ฉากแบบโคนทอดน้อย หนึ่งงาม
 ที่คดคบขดตาม หักค้อม
 คอย่อกิ่งค่อด้าม ด้มแบบ เดิมหอ
 คั่นชดเค้างหัยอ้ม ออย่าซ้ำเดี่ยวคม ฯ
- ๖ หกเขียนเห็นคดคู้
 คอเพดเวเรื้อนรับ ชาติทับ
 ที่ยอดทอดทวนทับ ถอดพลั่ว
 คุดจหมัดม้วยงัว ทบกิ่ง กดแย
 ฝูงางงาฝูงหงาย ฯ
- ๗ ไม้เซเนเบนกิ่งท้าย ทวนลง
 โคนมุ่มภูคั่นทรวง เกว้อเก้อ
 ที่ยอดทอดทวนหง เห็นชด คู้แย
 คุงมฤคเหี้ยวชะเง้อ ชะโงกเง้อมมาหล้ง ฯ
- ๘ บ้าข้อมโคนมุ่มคั่น ตามตรง
 คบแยกด้ามกิ่งจง จิตเก้า
 จังหวะระยะวง เวียนรอบ กดมแย
 จัดช่องไฟให้เก้า ถ้วนคั่นคัตเรื้อน ฯ
- ๙ ไม้อู่นรุมทั้ง กำมะลอ
 คดกรากเอนชายมอ มากใช้
 ท่วงททชนพอ ภูมคดก
 คกกังจังหวะไต้ ช่องพร้อมเรื้อนเดิมอ ฯ

๑๐ เกาชนิดนับชื่อช้าง
โดยบรรณเรือกตาม
จัตกัตจัตดั่งงาม
พอประจักษ์นามน้อย

๑๑ ขุนทองดีเก่าแจ้ง
ดิชคโคตงไม้คัต
เคยฝึกเล่นโดยจัต
เพื่อจะคัตคงไว้

๑๒ ผู้มีวริยพร้อม
เย็นกมลนาเนน
เล่นคัตคัตแต่งเจียน
โดยประณตนับแท้

๑๓ ทำจนกลบบาตได้
จึงจกขมผมอ
แผดบาดอุจาดค้อ
เป็นที่คำหนได้

๑๔ พระบันฑูรโปรดไม้
กับบาชอมช่ายเขน
โรงหุ่นแต่งทุกเวร
ดมฉาดดมเขาทาง

ออกนาม ไม่เฮย
ต่อถ้อย

คงเงื่อน นินนา
เนื่องไม่เต็ม ฯ

จำถนัด
แต่งไว้

จวบพระ ดวงนา
ดจถ้อยกตอนแถลง ฯ

เพดินเพียร
เน้นแก้
จัดฟุ่ม เรือนแฮ
ท่านนั้นจิตต์ได้มอ ฯ

นับถือ
แม่นไม้
รอยคัต คงนอ
คัตค่านคำฉิน ฯ

นามเขน
ออกดัง
วางเทียบ งามแฮ
เทียบพนไฟระหง ฯ

- ๑๕ กรมพระพิพิไลย์
กรมพระพิทักษ์หา
เอนชายป่าซ่อมตรา
พอประจักษ์จิตต์อย่าง
ทรงมา
เช่นบ้าง
ตรงชื่อ เดิมเคย
ออกให้เห็นพยาน ฯ
- ๑๖ ไม่ชวอนฉากแบบทั้ง
ในพระราชนัดต
พระบาทพระนั่งเกล้าสุคติ
มาบัดนี้ทรงล้อม
ต้องชนะนิต
เกิดพร้อม
วังรุกข์ ไฉน
แทรกพันพรรค์ชวอน ฯ
- ๑๗ หกเขียนฉากแบบนี้
เพราะบ่เห็นดัมบรรณ
สุดงามสุดยากขุน
ต้องรุกข์แถวบางช้าง
นานศูนย์
เร็ดร้าง
ปานเช่น กันเย
เชิดคล้ายพอแปลง ฯ
- ๑๘ รอบกตมกว้างคันคี่
ดีส่วนประจกัต
คอต้องส่วนเจ็ดซัด
พื้ท่อนหนึ่งต้องให้
ยาววัด
แต่งได้
สาม่อ หมายเคย
หักรู้อ่อนเดิม ฯ
- ๑๙ บาดคัตวัดหยิงพน
พื้ดีบันสองจิน
เป็นคอคำพอนิน
ที่คัตหนึ่งต้องให้
พุนดิน บนเคย
ชนะได้
ผืนเด่น แดพื่อ
หักชำอ่อนเดิม ฯ

๒๐๓
๐

ดงามจิงหะคดอง

บิดมถกหกเพดไผด

ที่แรงทำเพดงไถด

หงายหมัดชิดมวยวง

๒๑. ทายอดหวนหกให้

บทกวีสดุดีพสกนิกร

๒๒ ๒๒
ทเวอนตตเวอนแต่ดง

ทวักจิงหะคัน

๒๒ เขียนไว้หวงวัดเค้า

๘๒
ผูกตดตดตดของ

กะคกงหงส์องตอง

กัณฑ์ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕
กัณฑ์เบ็ดเตล็ดคน

ฉันท

๗. ๕
โพธิ์พลว

ถาดแผ่น โปนแฮ

พระโงกเขี้ยวพาจากถ้ำ ๗

๘ เห็นจริง

เพ็ญ^๑ยง^๒คณ

ตุ๊กกระ ทุ้มเอ๋ย

คิดเท่าคนเต็มมือ ๆ

คณบดีของ

๑๕๕
เก๋หงอน

สมเหตุ ใช้นา

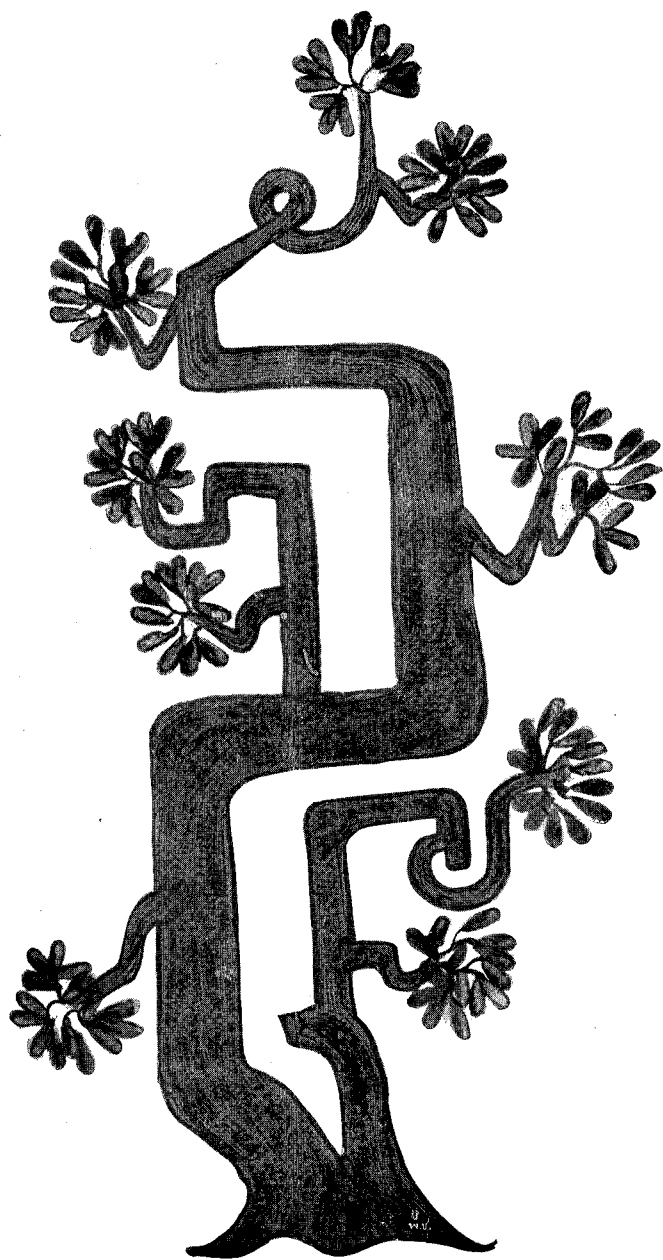
คิดไม่หักเหยน ฯ

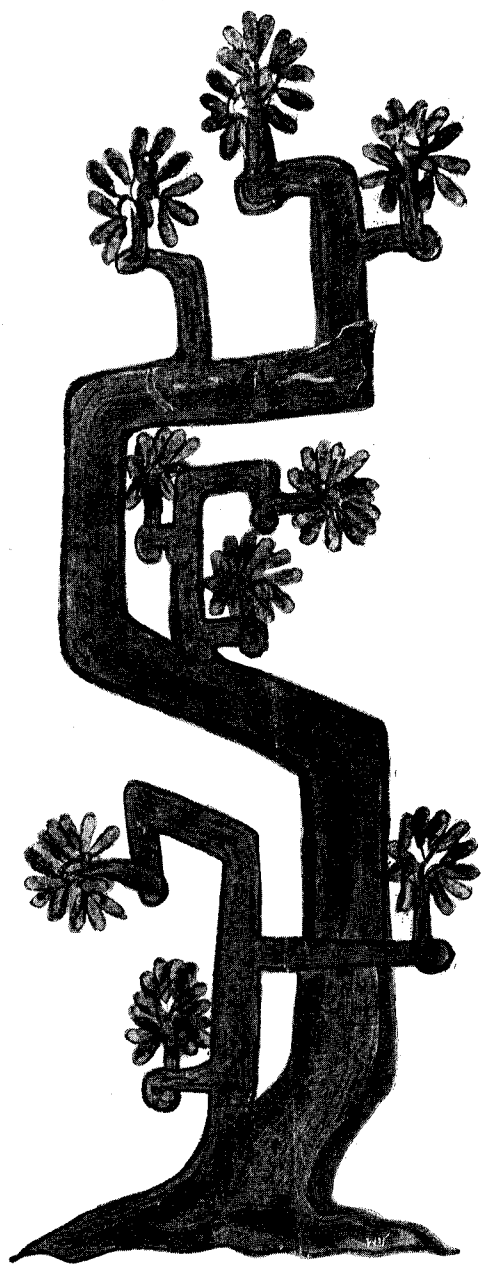
ไม้ชะบวน

๗๒
ไม้ชะบวน

ไม้ฉาก

ไม้ฉาก

ไม้ฉาก

10 62.0. 2518

ไม้หกเหียน

ไม้หกเหียน

ไม้หกเหียน

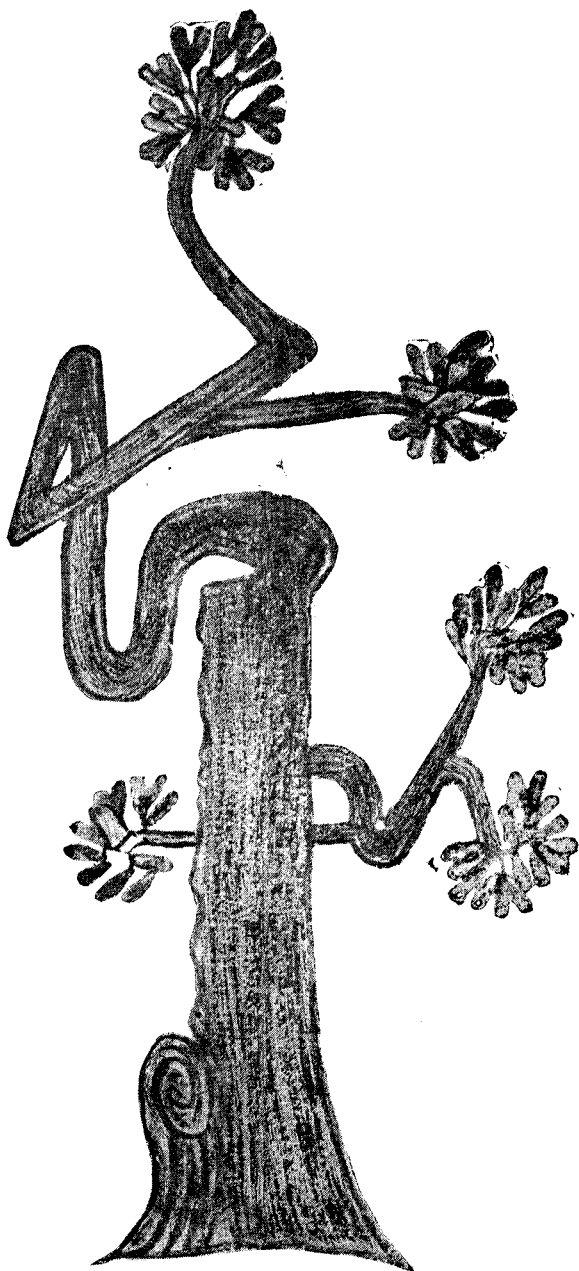
ไม้หกเหียน

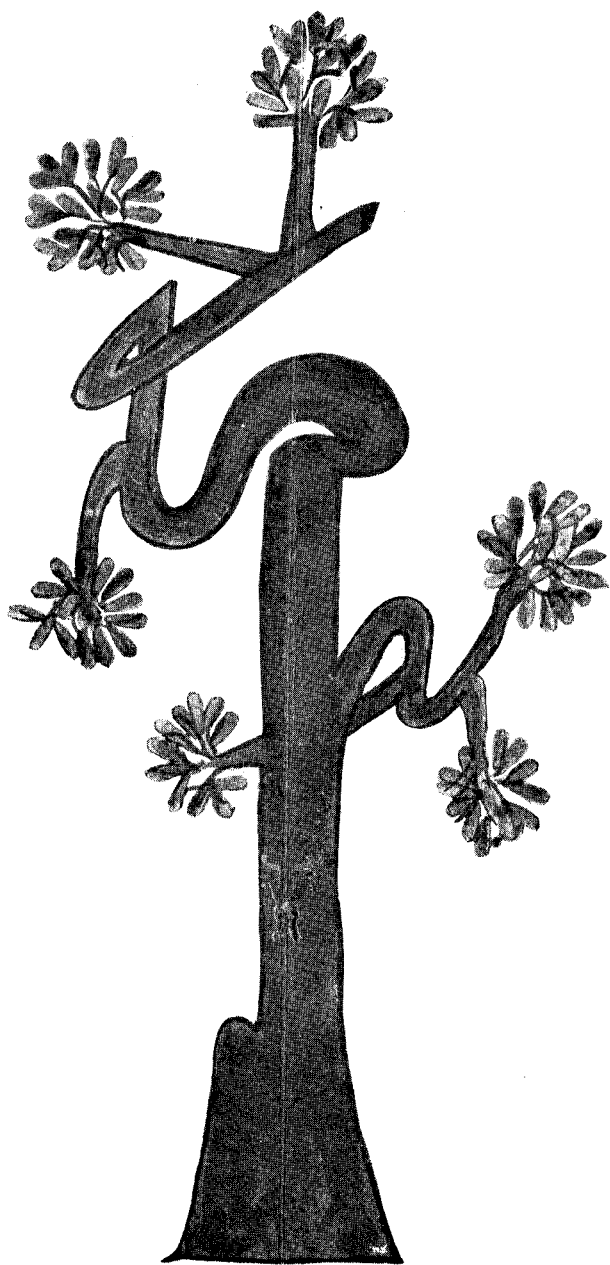
ไม้หกเหียน

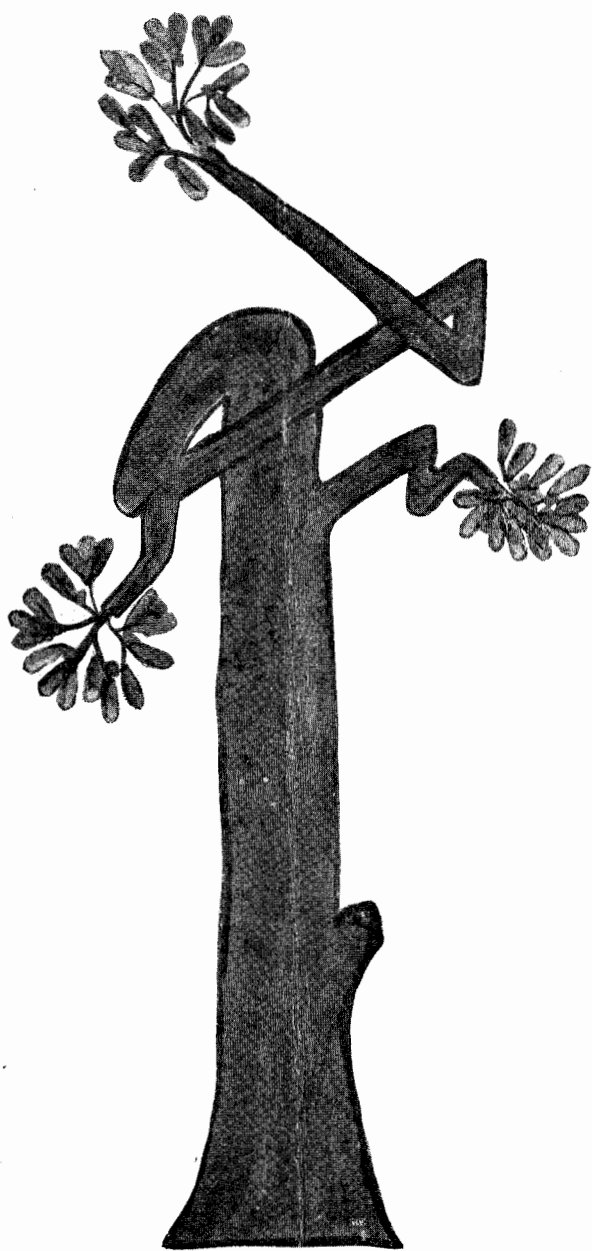
ไม้หกเตียน

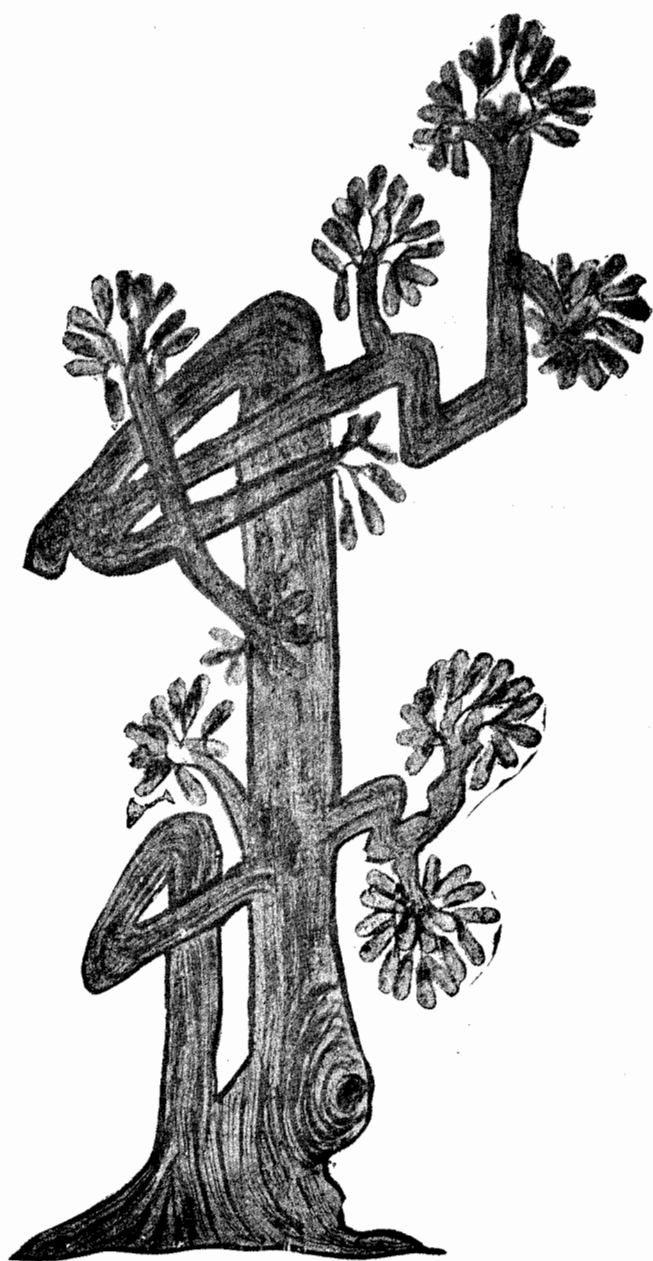
ไม้ทกเหียน

ไม้หกเหียน

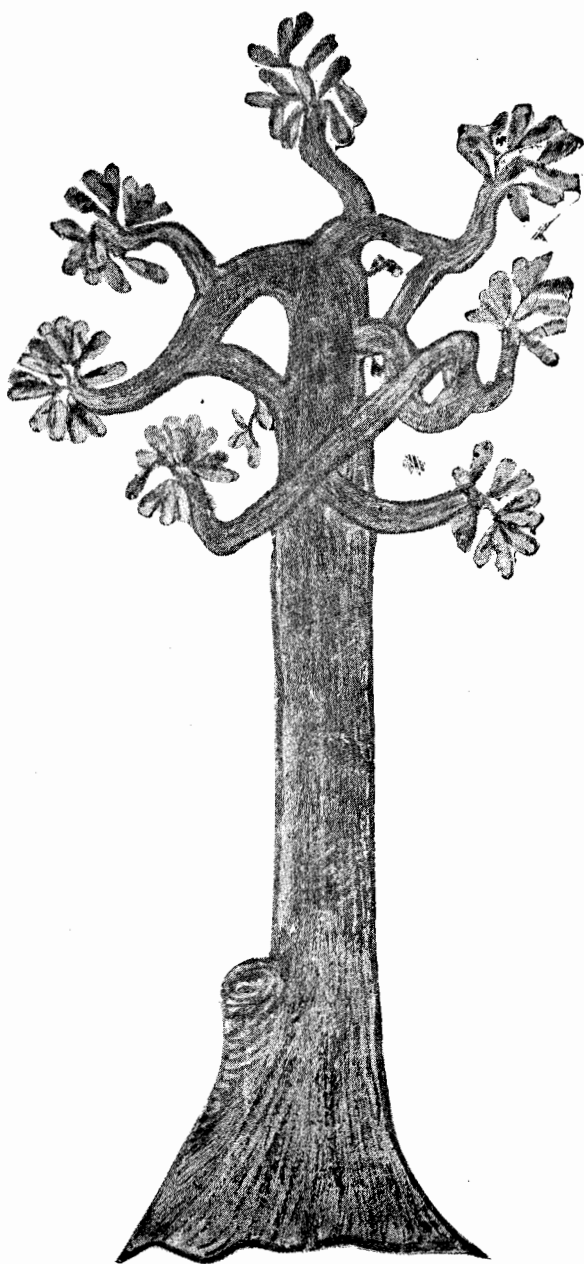
๗ ไม้งาม

๗๕๑ ๕
ไม้ปาดม

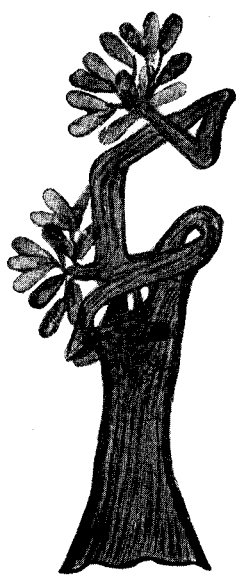
ไม้น้ำขอม

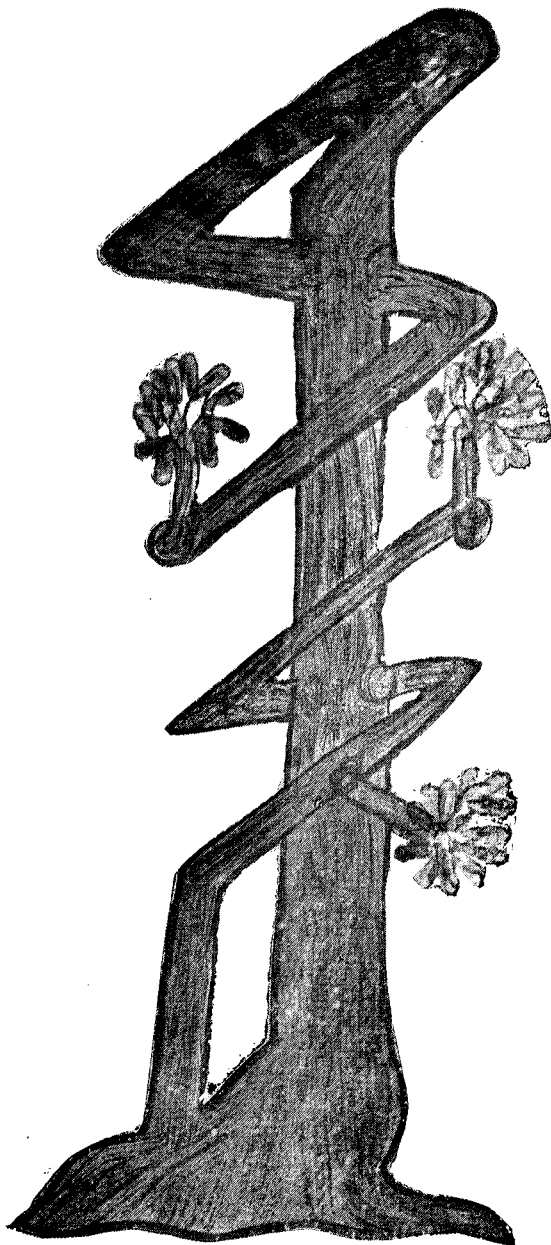
๗๕ ๕
ไม้พาล้อม

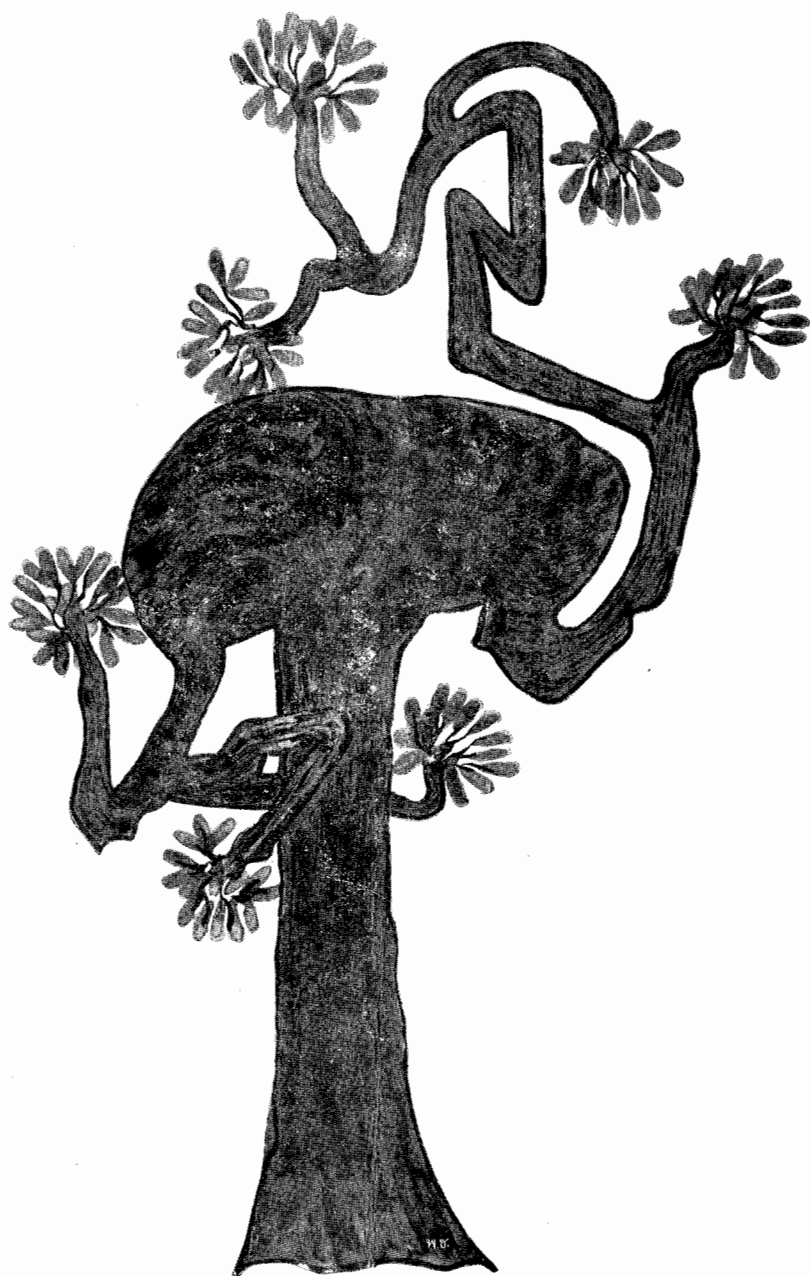
๗๒๕"
ไม้ขนุน

ไม้กำมะลอ

ไม้ก้ามถอ

ไม้ทล

ไม้ตลก

ไม้เอนชาย

ไม้เอนชาย